

Podle Pavla Ťupka spor o nejkontroverznější a nejcitovanější islámskou autoritu, „bibliografickou noční můru“, trvá dodnes. Rádi se jím ohánějí jak džihádisté, tak západní intelektuálové. Každý totiž v textech středověkého „grafomana“ zaručeně najde, co potřebuje. Dílo je vskutku rozsáhlé, z velké části dosud nezpracované a pro mimořádnou erudici obtížně pochopitelné. Spor o populárního Tajmíju ve skutečnosti začal hned po jeho smrti. Lidé se přimkli k márám, až je rozbili. Poutníci dnem i nocí proudili k hrobce. Muži i ženy polibkem náhrobku žádali o požehnaní. Pohřeb se tak paradoxně stal oslavou lidového islámu, proti němuž učenec celožitovně brojil. Emoce prostých věřících se zase jednou ukázaly silnější než učenecké racionální argumenty o tom, že přesně takovýto kult světců, od nichž se žádá prostřednictvím mezi Bohem a člověkem, je v rozporu s monoteismem, protože uctíván smí být pouze Bůh.

Karel Černý

Alexander Fazik – Jan Štemberk (eds.):
Aktuální problémy volného času a cestovního ruchu. Pelhřimov, Praha: Nová tiskárna Pelhřimov, VŠO Praha, 2013, 199 str.

Sborník *Aktuální problémy volného času a cestovního ruchu* tvoří příspěvky, které zazněly na stejnojmenné konferenci, konané 20. září 2012 v Praze. Jak již samotný název napovídá, tematicky zaměřený sborník se věnuje aktuálnímu tématu volného času a s ním souvisejícím cestovním ruchem, který hraje v dnešní společnosti stále významnější roli. Není bez zajímavosti, že volný čas a jeho podíl v každodenním životě se v průběhu doby proměňoval a spolu s ním i jeho náplň. Tuto proměnu lze vysledovat v závislosti na společenském kontextu, technických vymoženostech dané doby, komunikačních technologiích, ale i na změně sociální struktury.

První část sborníku *Pojetí a funkce volného času* pojednává o teoretické a empirické analýze volného času a uvádí ji příspěvek Alexandra Fazika, který předkládá nástin vývoje vědeckého zkoumání volného času a vymezuje základní pojmy týkající se dané problematiky: od samotné

definice, funkce a popisu fondu volného času přistupuje k průmyslu volného času a k tendencím jeho vývoje. Martin Matějů se v následujícím textu věnuje sociokulturnímu potenciálu jako jedné ze základních společenskovedních kategorií, již podrobně definuje a následně sleduje její vztah k volnému času a jejich vzájemnou korelaci. Pozornost věnuje také vztahu volného času a sociokulturního kapitálu, jež se jistě determinují, dále poukazuje na bipolaritu volného času, kde upozorňuje, že nemusí působit pouze jako „revitalizační stimulátor“ sociokulturního potenciálu, ale i naopak, že může být zdrojem sociálního konformismu, a to především díky pasivní podobě jeho trávení. Prostřednictvím empirických výzkumů sleduje dopad společenských faktorů na volný čas Ján Mišovič. Ten mimo jiné upozorňuje, že v důsledku sílící příjmové a sociální diferenciace již nemají kvantitativní údaje o volném čase stoprocentní vypovídající hodnotu. Nadto referent zdůrazňuje jiné vnímání volného času jedinců bez pevné pracovní doby, nezaměstnaných či seniorů. Poukazuje i na výsledky současných výzkumů, z nichž je patrné, že lidé se chovají ekonomicky rovněž v souvislosti s výběrem způsobu trávení volného času. Jednu z oblíbených náplní volného času představuje sportování a pohybové aktivity, jež jsou v centru pozornosti Ondřeje Špačka. Tento autor se zaměřuje na rekreační sportování v kontextu transformace české společnosti a nastiňuje socioekonomické determinanty od první poloviny 80. let až téměř do současnosti. Přitom vyvrací tezi, že by účast na volnočasových sportovních aktivitách významně závisela na ekonomickém kapitálu, naopak poukazuje na důležitost kapitálu kulturního. Zajímavé deskripci současné informační společnosti, pro niž je typická digitalizace volného času, se věnuje Petr Sak, který sleduje vývojové trendy ve společnosti, charakteristické pro přesun člověka z přirozeného prostředí do kybeprstoru a k virtuálním aktivitám. Vladimír Zatloukal se ve svém příspěvku zaměřuje na rekreologii a její uplatnění ve volnočasových aktivitách zpracovávaných v rámci Národní soustavy povolání a Národní soustavy kvalifikací a s tím spojeným animátorstvím, tedy nabídkou volnočasových aktivit, které animátor odborně ovládá. Čtenářství deníku Blesk jako

způsob trávení volného času pak osvětluje Veronika Frantová na základě analýzy rozhovorů se čtenáři, v níž se snaží nalézt odpověď na otázku, zda je četba daného deníku pouhou zábavou, či zda se jedná o občanskou angažovanost. Autorka příspěvek uzavírá zjištěním, že čtení Blesku plní jak zábavní funkci, tak i funkci osobnostního rozvoje. Vidí ji jako sociální činnost, v níž si čtenáři uvědomují svou občanskou povinnost orientace v politice. Historický pohled na sledovanou problematiku zvolila Marie Durmanová, která poutavě nastiňuje sociální proměny společností ve dvacátém století a jejich vliv na kvalitativní proměny volného času.

Druhou část sborníku *Volný čas jako hledisko způsobu života a životního stylu* zahajuje Vladimír Čechák, který stejně jako ostatní autoři definuje pojem volného času a zmiňuje proměny v jeho obsahové náplni. Nastiňuje chápání životního stylu a dále se koncentruje na samostatnou oblast sportu a sportovních aktivit, jež během svého vývoje prošla značnými proměnami, spjatými se změnami vzorců chování či s hodnotovou orientací jednak ve společnosti, jednak v sociálních či profesních skupinách. Zajímavý příspěvek přednesl František Zich, zaměřený na volný čas a hédonistický způsob života, přičemž vychází především z díla Gilla Lipovetského. Zich souhrnně tento způsob života označuje jako mainstreamové tendence společenského života moderní společnosti a empirickým výzkumníkům hédonistického způsobu života doporučuje využívat rovněž etnometodologické metody. Velmi detailním rozbořením volného času a kulturní participace v letech 1984–2011 se na základě analýzy kvantitativních dat zabývá Jiří Šafr. Autor analyzuje životní styl a kulturní oblast využití volného času, přičemž sleduje, jaké faktory jej ovlivňují. Upozorňuje na to, že v posledních třiceti letech se kulturním aktivitám věnuje stále menší část společnosti (zhruba pětina ekonomicky aktivní populace). Nízkou participací na kulturních aktivitách potvrzuje i ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie. Dále Šafr poukazuje na pomalé snižování vlivu sociodemografického faktoru na kulturní participaci, naopak si všimá růstu vlivu individuálních rozdílů souvisejících se společenskou stratifikací. Kvalitativní data získaná z vlastní psychologické praxe představil Jiří

Novák. Týkala se životního stylu a problematiky volného času manažerů. Autor sledované manažery rozdělil do dvou skupin: skupinu zaměstnanců soukromé sféry, jež tíhne spíše k rušnému společenskému vyžití (což dokládá převažující extrovertní povahou ve skupině), a dále skupinu manažerů z rozpočtových a neziskových organizací, orientovanou spíše na individuální aktivity. Obě skupiny se v rámci volnočasových aktivit zaměřují na virtuální svět a pro ně typický relativně nový fenomén zážitků (od letu balonem přes zorbing až po kurzy vaření). Na nejvýznamnější mezinárodní kulturní odlišnosti se zaměřuje Soňa Gullová, jež je prezentuje v souvislosti s obchodními jednáními. Kulturní odlišnosti znázorňuje na komparaci jednacích stylů z hlediska tempa a způsobu jednání, charakteru komunikace, emocionálních aspektů apod. Představené poznatky nejsou vzhledem k jejich obecnému povědomí tak přínosné, zajímavější pasáže nalezneme v analýze odlišného chápání času z pohledu rozdílných kultur. Zpět do historie pak čtenáře zavádí článek Jany Oliveriusové, týkající se životního stylu šlechty v období renesance. Autorka v něm vyzdvihla několik charakteristik, jimiž se vyznačoval volný čas v minulosti a které jsou pro něj typické i v době současné. Příkladem tak může být trávení volného času s přáteli, slavnosti spojené s jídlem a pitím, četba či poslouchání hudby a stále přetrvávající zájem o cizí země a odlišné kultury.

Třetí část sborníku, nazvanou *Cestovní ruch jako prostor pro realizaci volného času a volnočasových aktivit*, otevírá Miroslava Manová, která upozorňuje na to, že právě oblast cestovního ruchu a jeho zkoumání vyžaduje interdisciplinární přístup, jež akcentuje právě sociologie. Pojetí turismu a otázkám jeho vývoje na základě rozvoje v Německu a později SRN se zabýval Rudolf Franěk. Referent se věnoval především faktorům ovlivňujícím tento vývoj, akcentoval motivaci k cestování, v níž hlavní roli hraje touha po změně. Monika Palatková podrobně rozebírá vývoj a pojetí turismu v marketingovém managementu, přičemž objasňuje pro tuto oblast stěžejní vztah rezident – turista. Rezidenti totiž představují významný faktor, neboť dle autorky jejich aktivní i pasivní zapojení spoluutváří image a značku destinace. V této souvislosti

se zabývá změnami vnímání České republiky z hlediska hodnoty a výhod pro návštěvníka či z pohledu zahraničních turistů. Jinak chataření a chalupaření spatřuje jako významný prostor pro rekreační využití volného času Jana Duffková, která potvrzuje, že tento český fenomén figuruje jako stále oblíbený způsob trávení volného času. Jedna z hlavních motivací vedoucí k jeho rozvoji je touha po úniku z města. Veškeré motivace pro chataření/chalupaření se proměňovaly v souvislosti s vývojem společnosti. Zajímavé je, že k očekávanému poklesu zájmu o chalupaření po změně komunistického režimu nedošlo. Na vzájemnou propojenost umění a cestovního ruchu na konferenci upozornila Inka Delevová. Zdůraznila, že vztah uměleckého cítění a cestovního ruchu je provázaný a oba fenomény se ovlivňují. Poslední příspěvek sborníku se týká

veřejné a kulturní služby jako prostoru pro využití volného času a významného zdroje cestovního ruchu. Josef Žák ve svém textu definuje veřejné a kulturní služby a nastiňuje jejich význam a oblasti působení. Veřejné a kulturní služby se považují za jednu z povinností měst, obcí a krajů, z pohledu obyvatelstva se však nedaří plně uspokojit veškerou poptávku, což je způsobeno značnou různorodostí potřeb adresátů.

Na závěr lze konstatovat, že texty ve sborníku nemají stejnou odbornou úroveň, což je dáno i jejich různým rozsahem. Celkově však sborník z konference přináší řadu zajímavých a významných poznatků. Recenzovanou publikaci je třeba jednoznačně uvítat jako hodnotný příspěvek ke studiu volného času a cestovního ruchu.

Lucie Šafírová